

Suomalaisen eläinoikeusliikkeen toinen aalto verkottuneena ja vakiintuvana

PIA LUNDBOM

ABSTRACT
The second Wave of Finnish Animal right activism. Connective and settling activism

In my article I analyze the recent changes within the Finnish animal rights movement, along with the key issues facing the movement today. The article is based on empirical data, which consists of interviews of activists. The interviews were conducted in early 2015 in southern Finland. I will analyze, how activists define their position, and how activist attempt to change the perception and treatment of animals. The activists discussed, how they got involved and what caused their interest in animal rights questions. Based on the analysis, I conclude, that animal rights activists are nowadays more willing to engage in media discussion, think more strategically than in early years of the movement and are able to gain positive attention from the public. Social media plays an important role: it enables more connective action. Activists think more about the strategies, ways of action and media relations.

Johdanto

Käsittelen tässä artikkelissa suomalaisen eläinoikeusliikkeen nykytilaa erityisesti digitaalisen verkostoitumisen, mediasuhteen ja organisatoristen muutosten näkökulmasta. Vertailen liikkeen syntyhetkeä ja nykyhetkeä. Nykyhetken analyysiin käytän keräämäni kvalitatiivista aineistoa. Aineiston pohjalta esitän liikkeen siirtyneen toimintatyylissä ”toiseen aaltoon”.

Eläinoikeusliikkeen syntyhetkeksi kuvataan useimmiten kevättä 1995 ja silloin tapahtuneita ensimmäisiä isoja kettujenvapautuksia (ks. Juppi 2004, 26; Konttinen ja Peltokoski 2004, 11–23; Luukka 1998, 51). Iskujen kanssa samoihin aikoihin tapahtui myös toinen suomalaisen eläinoikeusliikkeen kannalta olennainen hetki: Oikeutta eläimille -järjestön (OE) perustaminen huhtikuussa 1995.

Tarhaiskut herättivät runsaasti kohua ja tuomittiin yleisesti. Ensimmäisten iskujen jälkeisessä epäselvessä ja hämmentävässä tilanteessa käytännössä myös kaikki vakiintuneet ympäristö- ja eläinsuojelujärjestöt kiiruhtivat tuomitsemaan iskut eläinten hyvin-

vointia millään tavalla edistämättömiksi (Rasimus 2006, 252). Esimerkiksi Animaliaassa vältettiin jonkin aikaa jopa oikeus-sanankäyttöä (Aarnipuu 2011, 151). Myös Oikeutta eläimille-järjestöön pidettiin etäisyyttä varmuuden vuoksi monta vuotta (emt., 156). Tilanne oli monilla tavoin hämmentävä: olivathan monet Oikeutta eläimille -yhdistyksen perustajista aiemmin ajaneet eläinten asiaa aiemmin Animaliaassa ja eläinsuojeluyhdistyksissä (ks. Tuomi-vaara 1998).

Eläinoikeusliikkeen julkivaiheen käynnistyessä sen sisältö oli uutta suomalaisessa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Uutta olivat paitsi teemat, joista kamppailua käytiin, myös keinot, joilla asioita oltiin valmiita edistämään. Toukokuun 1995 iskuja voi pitää eräänlaisena avaintapahtumana, joka laukaisi kehittyneet jännitteet manifestoituneeksi protestiksi ja muokkasi herättämänsä julkisen keskustelun kautta protestoijista kollektiivista subjektia: sekä yhteiskunnallista puheenaihetta että tunnistettua yhteiskunnallista toimijaa (Konttinen ja Peltokoski 2004, 11, 18–21). Ilman iskujen tuomaa julkisuutta liike olisi kenties jäänyt vain pääkaupunkiseudun tai eteläisen

Suomen ilmiöksi ja vetänyt mukaansa vain jo ennestään muussa ruohonjuuritason toiminnassa aktivoituneita ihmisiä (Juppi 2004, 28). Suuresta julkisuudesta huolimatta eläinaktivistien poliittinen sanoma ei kuitenkaan tullut kuulluksi kovin hyvin. Vaikka eläinaktivisteille itselleen oli selvää, ketä ja mitä he edustivat ja mitä vaativat ja tavoittelivat, medialle ja suurelle yleisölle eläinoikeusliike oli etenkin alussa pitkälti mysteeri (Juppi 2004, 14).

Eläinoikeusliike ei ole joutanut tai neuvotellut tavoitteestaan lopettaa eläinten hyväksikäyttö kokonaan. 2000-luvun alussa tällaista ehdottomuutta perusteltiin eläinoikeusliikkeessä sillä, että oli jo olemassa riittävästi eläinsuojelujärjestöjä, jotka pyrkivät edistämään eläinten hyvinvointia esimerkiksi laisäättäjiin vaikuttamalla sekä monenkkesisen yhteistyön avulla. (Rasimus 2006, 256.) Liikkeen kaotettujen alkuaikojen jälkeen eläinoikeuskentällä on kuitenkin tapahtunut paljon (ks. Aaltola 2013, 207; Lundbom 2009). Poliittikoinnista on tullut keskitetympää, suunnitelmallisempaa ja vuorovaikutteisempaa.

Charles Tilly (2004, 98) kirjoitti vuonna 2004, että yhteiskunnallisissa liikkeissä on tapahtunut 2000-luvulla merkittäviä muutoksia, mikä konkretisoituu muun muassa liikkeiden esittämässä vaatimuksissa. Yhteiskunnalliset liikkeet sisältävät Charles Tillyn (2004, 151) mukaan kolmenlaisia vaatimuksia: ohjelma (program), identiteetti (identity) ja asema (standing). Ohjelmavaatimukset sisältävät määritellyn tuen tai vastustuksen aktuaalisille tai ehdotetuille toimille liikkeen vaatimusten kohteille. Identiteetivaatimukset koostuvat vakuutuksissa että ”me”, vaativat, muodostamme yhdistetyn voiman, joka pitää huomioida. Asemavaatimukset puolustavat (assert) siteitä ja yhtäläisyyksiä toisiin poliittisiin ryhmiin, esimerkiksi ulossuljettuina vähemmistöinä. (Tilly 2004, 151) Kymmenen vuotta Tillyn arvion jälkeen voidaan todeta, että muutos on näkynyt varsin hyvin eläinoikeusaktivismissa: identiteetivaatimusten rinnalle ovat tulleet niin ohjelmaan kuin asemaankin liittyvät vaatimukset. Suomalaiset eläinoikeusaktivistit eivät ole järjestäytyneet puhtaasti rekisteröityneisiin yhdistyksiin vaan keskeinen toimija ja toiminnan linkki on rekisteröimättömänä yhdistyksenä toimiva Oikeutta eläimille (OE). Oikeutta eläimille -yhdistys on rekisteröimätön yhdistys, jonka toimijoilla on yhteisiä intressejä, arvoja ja identiteettejä sekä kasvokkaisia kontakteja (ks. Siisiäinen 1996, 44–46). Joissakin kampanjoissa järjestön rooli on ollut vain välittää materiaalia julkisuuteen. Tällöin

toimintoja ei ole tehty yhdistyksen nimissä, eivätkä toimijat välttämättä ole millään tavalla Oikeutta eläimille -yhdistyksessä aktiivisesti mukana. Oikeutta eläimille on Suomessa ainoa ruohonjuuritason toimija, joka edustaa eläinten oikeuksia. Lähimpänä Oikeutta eläimille-yhdistystä on Animalia, joka puolestaan on eläinten oikeuksia edistävä rekisteröitynyt kansalaisjärjestö. Oikeutta eläimille -tukiyhdistys ry puolestaan mahdollistaa toiminnan edellytyksiä.

Oikeutta eläimille -yhdistyksellä on aktiivisena tiedotusvälineenään muun muassa Facebook-ryhmä, jolla oli lokakuun alkupuolella 2016 yli 65 000 tykkääjää. Agenda kiinnostaa siis kymmeniä tuhansia henkilöitä, joista marginaalisen joukon voi sanoa olevan eläinaktivisteja. Sosiaalisessa mediassa eläinten oikeudet ovatkin saaneet kannatusta sekä luoneet poliittista toimintatilaa aktivisteille.

Esitän, että eläinoikeusliikkeen kehityksessä voidaan puhua ”toisesta aallosta”, mitä luonnehtii etenkin muuttuva mediasuhde sekä muutokset organisaatioajattelussa. Eläinoikeusliikkeestä on rakennut strategisempi ja harkitumpi poliittinen toimija, joka analysoi omia menestymisen edellytyksiään.

Digitaalisesti verkostoitunut aktivismi

Aktivismin muutoksen ymmärtämiseksi on tärkeää käsitellä verkottuvan toiminnan erityispiirteitä. W. Lance Bennett ja Alexandra Segerberg (2012, 744) erottavat kaksi personoidun kommunikaation elementtiä, jotka ovat erityisen olennaisia laajamittaisen verkottuvan toiminnan muodostamisessa. Ensinnäkin *henkilökohtaiset toimintakehykset* sisältävät erilaisia yksilöllisiä perusteita muutosta vaativan tilanteen vastustamiseen. Toiseksi erilaiset henkilökohtaisissa käytössä olevat *kommunikaatioteknologiat* mahdollistavat näiden teemojen jakamisen (emt.). Tapahtuupa tämä sitten tekstien, tvitiitten, sosiaalisten verkostojen jakamisen tai YouTube-mashuppien (kollaasien) postaamisen kautta, kommunikaatioprosessi itsessään sisältää pidemmälle vietyä personointia digitaalisten verkostojen levittämisen kautta ystäville ja luotetuille henkilölle. (Bennett ja Segerberg 2012, 744–745.)

Bennettin ja Segerbergin (2012, 746) mukaan henkilökohtaiset toimintakehykset eivät leviä automaattisesti. Ihmisten täytyy näyttää toisilleen, vaikka he arvostavat, muokkaavat ja jakavat teemoja. Tässä interaktiivisessa henkilökohtaistamisen ja ja-

kamisen prosessissa digitaaliset teknologiat tekevät kommunikaatioverkostoista kattavampia. Nämä teknologiat ja niiden käyttötavat usein pysyvät organisatorisina mekanismeina. (Bennett ja Segerberg 2012, 746.) Verkottuvaan toimintaan perustuvat verkostot ovat paljon yksilöllisempiä ja teknologisesti organisoituja prosessikokonaisuuksia, mikä johtaa toimintaan ilman kollektiivisen identiteetin kehyyksen vaatimuksia tai organisatorisia resursseja, joiden olisi vastattava mahdollisuuksiin tehokkaasti (Bennett ja Segerberg 2012, 750).

Toisinaan ihmiset näissä vuorovaikutustilanteissa voivat olla maailman toisella puolella, mutta yhteyden luomisessa ei edellytetä esimerkiksi jäsenyyttä jossakin organisaatiossa, puoluetustaa tai yhteisesti jaettua ideologista kehystä. Verkottuvan toiminnan lähtökohta on omaehtoinen yksilöllisten ideoiden, mielikuvien ja resurssien jakaminen toisten kanssa (Bennett ja Segerberg 2012, 753).

Tämä jakaminen voi tapahtua Facebookissa tai muussa sosiaalisessa mediassa. Tämänkaltaiset toimintaverkostot voivat Bennettin ja Segerbergin (emt.) mukaan laajentua nopeasti henkilökohtaisten toimintaverkostojen ja digitaalisten toimintamuotojen mahdollistamina.

Kollektiivinen ja verkostoituva toiminta voivat Bennettin ja Segerbergin (2012, 754) mukaan esiintyä rinnakkain samassa toimintaympäristössä. Bennett ja Segerberg (2012) erottelevat kaksi verkottuvan toiminnan muotoa. Ensimmäinen muoto pohjautuu omaehtoiisiin, itseohjautuviin verkostoihin. Toinen pohjautuu organisaatioiden mahdollistamiin verkostoihin. Kollektiivista toimintaa Bennett ja Segerberg (2012, 756) kuvaavat organisatorisesti välittyneiksi verkostoiksi. Verkottuvassa toiminnassa keskeinen koossapitävä elementti on jakaminen: persoonallistuminen, joka johtaa toiminnan ja sisällön jakamiseen sosiaalisissa verkostoissa (Bennett & Segerberg 2012, 760). Kommunikaatioteknologiat mahdollistavat verkostojen kasvun (emt.).

Empiirinen aineisto ja sen analyysi

Artikkelini pohjautuu tammi–helmikuussa 2015 keräämääni empiiriseen aineistoon. Tässä artikkelissa käytän ensisijaisena aineistona haastattelupuhetta ja keskiössä on aktivistien kokemustieto.

Olin aktivisteihin yhteydessä sekä Facebookin että sähköpostin avulla ja sain myös kohtaamiltani akti-

visteilta vinkkejä, keiden kanssa voisi olla mielekästä keskustella aktivismin muutoksesta ja nykytilasta. Haastattelin kuutta eläinaktivistia, jotka ovat eri tavoin mukana Oikeutta eläimille -yhdistyksessä. Yksi haastatelluista on ollut mukana parisen vuotta, muut haastatellut pitkään, aktivismin alkuvaiheista saakka. Haastateltavat olivat konkareita, asiantuntijoita niin eläinoikeusteemassa kuin vaikuttamistyössä.¹

Seurasin Oikeutta eläimille -yhdistyksen sosiaalisessa mediassa, etenkin Facebookissa julkaisemia tiedotteita ja kampanjamateriaaleja. Tammikuussa 2015 julkaistiin aktivistien kuvaamaa materiaalia vasikoiden elinolosuhteista. Vasikkamateriaali herätti hieman keskustelua, mutta mitään laajamittaista yhteiskunnallista debattia materiaalista ei julkaisuhetkellä vaikuttanut rakentuvan.

Olen haastatellut aktivisteja aiemminkin, 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvun alussa. Muutamien vuosien ajan seurasin etäämpää käytyä yhteiskunnallista keskustelua ja totesin, että jotain perustavanlaatuisista on muuttunut niin eläinten asemaa käsittelevässä yhteiskunnallisessa puheessa kuin eläinaktivistien toiminnassakin. Bennettin ja Segerbergin (2012) kuvaama digitaalisemman toimijuuden suunta on hyödynnettävissä analysoidessa suomalaisen eläinaktivismin muutosta. Tulkitseen, että Bennettin ja Segerbergin (2012) kuvaaman mukaisesti perusorganisaatio antaa kollektiiviselle toiminnalle edellytyksiä, mutta väljempi, digitaalisen verkostoitumisen tilanne mahdollistaa eläinten oikeuksista keskustelemisen huomattavasti eläinoikeusliikettä laveaman toimijajoukon kesken. Viimeaikaista tutkimusta suomalaisesta eläinoikeusaktivismista on yllättävän vähän. Tuoreimmat tarkastelut eläinoikeusaktivismista ovat kaikki pro gradu -tasoisia tutkielmia (Malm 2011; Männistö 2009, Niinikoski 2013; Rauhamaa 2008; Sipilä 2011).

Kutsun systemaattisesti työtäni eläinoikeusliikkeen tutkimukseksi, koska aktivistit kuvaavat omaa toimintaympäristöään eläinoikeusliikkeenä. Osa aktivisteista käytti liikkeestä sanaa ”skene”. Osa kertoi mieltävänsä itsensä osaksi globaalia eläinoikeusliikettä, vaikka toimintatyylit toki vaihtelevat maasta toiseen.

Haastattelut olivat tilanteina vapaamuotoisia ja vuoropuheluun pohjautuvia. Keskustelut kestivät vähän yli tunnista vähän yli kahteen tuntiin. Haastateltavani ovat kaikki aikuisia miehiä ja naisia. Tapasimme kahviloissa ja ravintoloissa, joista oli vähintäänkin saatavissa vegaanista purtavaa. Keskus-

telimme tapaamisten aluksi siitä, mikä kunkin henkilön alun alkaen oli saanut kiinnostumaan eläinten oikeuksista. Jollekin liikkeeseen mukaantulo oli tapahtunut ystävyysuhteiden kautta, toisille taas epäoikeudenmukaisuuden kokemusten kautta.

Kerroin tekemistäni huomioista ja kysyin myös, oliko haastateltava samaa mieltä kanssani tai milta tekemäni tulkinta hänen mielestään vaikutti. Kysyin, sopiiko tällainen vuoropuhelu menettelytapana. Käytännössä tarkoitukseni ei ollut testata hypoteeseja vaan analysoida samalla yhteisen keskustelun avulla tekemieni tulkintojen relevanttiutta (ks. myös Alasuutari 2011, 269). Aktivistit ovat itse oman toimintansa parhaita asiantuntijoita, vaikkakin osa kuvasikin elävänsä eräänlaisessa kuplassa, jossa on vaikea arvioida esimerkiksi sitä, millaista muutosta esimerkiksi katukampanjoinnissa on tapahtunut. Liikkeen ulkopuolelta tehdyt tulkinnot ovat joka tapauksessa erilaisia kuin liikkeen sisältä asiaa katsoen (ks. myös Alasuutari 2011, 269). Haastatelluista koostui puhtaaksikirjoitettuna ykkösen rivivälillä yhteensä parikymmentä sivua tekstiä. Lähetin kustakin tapaamisesta tekemäni muistiinpanot luettavaksi haastateltavalle. Luin koko haastattelumateriaalin aluksi läpi useampaan kertaan. Kysyin jokaiselta näkemyksen siitä, haluaako mieluummin esiintyä omalla nimellään vai olla mukana anonyyminä. Osa toivoi anonyymiteettiä, osa omalla nimellään mukana oloa ja osalle tällä ei ollut mitään merkitystä. Koska eläinaktivistien joukko ei ole mitenkään valtaisa, päädyin esittämään kaikki haastateltavat anonyymeinä tekstin sisällä. Tekstin lopussa kerron kuitenkin omalla nimellään toimimisen valinneiden nimet. Tarkoitukseni on siten enemmänkin taata nimettömyys niille, jotka nimettömyyttä toivoivat, kuin kävellä omalla nimellä esiintymistä toivoneiden näkemysten yli. Analyttinen ja tulkitseva suhde toimijoiden toiminnalle syntyi ehdottomasti jo silloin, kun keskustelimme. Haastattelijana olen osa yhteistä hetkeä ja teen tulkintoja aktivismistaan kertovan toimijan puheesta (ks. Jokiranta 2003, 82). Toimijoiden puheesta tekemäni huomiot, analysoimani kokemukset sekä aineistositaatit ovat eri ihmisiltä. Voin kuitenkin todeta muutamia asioita.

Eläinoikeusliikkeessä toimii edelleen myös henkilöitä, jotka ovat olleet mukana Oikeutta eläimille -yhdistyksen alkuajoista saakka, eli 1990-luvulta. Olen keskustellut muutamien samojen toimijoiden kanssa melkein 20 vuotta sitten kuin alkuvuodesta 2015. Mukanaolo on saattanut olla vaihteista ja

aktiivinen yhteiskunnallinen toiminta sisältää paljon muutakin vaikuttamistoimintaa. Osa haastateltavistani oli toiminut haastatteluhetkellä lähes tuon 20 vuotta ja reflektoi monipuolisesti tapahtunutta kehitystä. Haastateltavien omassa elämässä eläinoikeusliikkeellä ja aktivismilla oli hyvin merkittävä rooli ja aktivismi kokonaisvaltaista.

Koska aihe ja aktivismi olivat teemoina itselleni varsin tuttuja, pidin parhaana tapana toimia väljän teemakehikon avulla. Mikäli olisin tuntenut teeman huonommin, en olisi uskaltanut vaivaamaan toimijoita ilman perusteellista kysymysapparaattia. Teoreettinen pohjaorientaatio, mihin toimijuutta ja toimintaa etukäteen peilasin, liittyi niin eläinoikeusaktivismin nykytilaan muissa Pohjoismaissa, kansalaisaktivismin kehitykseen kuin viestintätapojen muutokseen.

Analysoin haastateltavien puhetta aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Haastateltavien puheen olen jäsennellyt ensin väljemmiksi teemakokonaisuuksiksi ja sitten isommiksi asialuokiksi. Jaottelin toimijoiden puheen ensin tiettyjen kato-käsitteiden mukaan: ”eläinrakas”, ”oma aktivismin alkuhetki”, ”toimintakeinot”, ”toimintakulttuuri”, ”eläinten asema ja eläintenolot”, ”kampanjointi”, ”rajat”, ”toiminnantehokkuus”, ”strategiat”, ”harkinta”, ”positiivisuus”, ”vegaanahaaste”, ”kuvat”, ”media”, ”sosiaalinen media”, ”liike”, ”liikkuvat toimijat”, ”ammattimaistuminen”, ”identiteetti”, ”organisaatio”, ”ruohonjuuri”, ”kasvu” sekä ”tulevaisuus”. Näistä teemoista isommiksi asiakokonaisuuksiksi muodostin sisällöllisinä kantavina teemoina neljä kokonaisuutta: 1. eläinasia, 2. organisoituminen, 3. mediasuhde sekä 4. toimintakeinot. Tekstini etenee näiden kantavien teemojen kautta, vaikkakin ne ovat osin päällekkäisiä ja ristikkäisiä.

Eläinasia kategoriana nivoutuu laveampaan sosiologiseen sekä filosofiseen kehykseen ihmisen ja eläimen välisistä suhteista. Aktivistien eläinasian, eläinten oikeuksien, edistämiseen kuuluu myös kollektiivisen identiteetin ja kehystämisen prosessit. Aineistona kuuden aktivistin puhe ei ole massiivinen: haastateltujen puhetta on lähestyttävä heidän kokemuksinaan. Teoreettisina tulokulmina olen kiinnostunut aktivistien poliittisista positioista: miten aktivistit määrittävät omaa toimijuuttaan, rooliaan liikkeessä, arvioivat poliittisen toimintansa mahdollisuuksia ja paikantavat liikkeen tulevaisuussuuntia. Asettamaani kehykseen peilatan aineisto antaa mahdollisuudet tehdä tulkintoja aktivistien puheesta. Olen käyttänyt muissa teks-

teissäni aineistona kampanjamateriaaleja, sanomalehtiartikkeleja, verkkokeskusteluja ja mielenosoituskemuksia (mm. Lindholm ja Lundbom 2010; Lundbom 2001, 2002, 2003, 2004, 2007, 2011). Tässä keskeytyksen toimijoiden kertomaan. Olen hyödyntänyt aktivistien puhetta aineistona toki aiemminkin ja tässä mielessä voi sanoa, että olen palannut lähtöpisteeseen (esim. Lundbom 2001, 2002). Lähetin tämän tekstin ensimmäisen version luettavaksi myös haastateltaville, en niinkään hakeakseni vahvistusta tekemilleni tulkinnoille vaan toimiakseni avoimen vuoropuhelun keinoin ja myös tutkimuseettisesti tyylikkäällä tavalla. Aktivismi on osalle toimijoista elämäntyyliä.

Eläinasian vahvistuminen

Eläinten käyttötapojen nopea muutos on tuottanut yhteiskunnalle haasteen keskustella entistä vahvemmin eläinetiikan kysymyksistä, mikä näkyy myös eläinoikeusliikkeen nousuna (Kupsala 2011,6). Carl Cohen (1997, 91) toteaa, että kysymys eläinten oikeuksista on merkittävä, koska mikäli eläimillä nähdään olevan oikeuksia, niitä täytyy myös kunnioittaa riippumatta ihmisille koituvasta taakasta tai vastuusta.

Lihantuotannossa ja lihateollisuudessa koettiin 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alkupuolella skandaali toisensa perään. Monet suomalaiset suhtautuivat lihan tuotantoon jo valmiiksi varovaisen kriittisesti, kun keskustelun painopiste kääntyi taas 2000-luvulla tuotantoeläinten hyvinvointiin (Aarnipuu 2011, 176). Samalla aktivistien toimintakulttuuri alkoi muuttua vuorovaikutteisemmaksi.

”toimintakulttuuri on muuttunut keskusteluvammaksi, jolloin se viesti on mahdollista saada paljon laajemmalle. Ihmisillä on mahdollista ymmärtää, miksi sä teet, kun sä pystyt perustelemaan sen”

Huolimatta jaetusta huolesta eläinten asemasta ja kohtelusta, haastateltavani olivat rekrytoituneet liikkeeseen hieman erilaisin tavoin. Osa kertoi olleensa jo pienenä eläinrakkaista. Osa kertoi tavanneensa oikeanlaisia ihmisiä, joiden kautta oli päätynyt mukaan Oikeutta eläimille -yhdistyksen kokoukseen ja löytänyt sitä kautta itselleen sopivan toimintaympäristön. Haastattelemillani aktivisteilla oli myös erilaisia kokemuksia eläinten huonon kohtelun kohtaamisesta, mikä motivoi ja haastoi toimimaan. Jo-

kainen haastateltava oli hyvin sitoutunut toimintaan. Haastateltavat kokivat, että on eettistä antaa eläinten elää ja olla ilman ihmisten hyväksikäyttöä. Kuluttajan rooli vegaanina oli heille tärkeää, mutta ei näyttäytynyt riittävänä toimintana eläinten kokeman väkivallan vähentämiseksi ja lopettamiseksi.

”Eläinten oikeudet, asia ei ole mihinkään muuttunut, oikeudenmukaisuudesta ja eläinten kohtaamisesta väkivallasta kyse”

”kaikki se mitä on vuosien varrella nähnyt, vaikka se on hirveän masentavaa, niin se on myös voimavara. Kaikki se, miten eläimiä pidetään. Eläinten alistamiseen asemaan kuitenkin törmää päivittäin, on se sitten ruokalautasella tai se, miten ihmiset kohtelevat lemmikkejään. Se huutava vääräys, mitä tapahtuu, ei siinä voi olla toimimattakaan.”

”Että onhan se myös itsekästä että mähän saan siitä tunteen että teen jotain hyvää... se tuntuu mahdottomalta, ettei tekis niin paljo kun pystyy”

Kokemus eläinten tilanteen masentavuudesta vaikutti samaan aikaan sekä toimintaan velvoittavalta että voimavaralta. Myös Kerstin Jacobssonin ja Jonas Lindblomin (2013, 56) tutkimat ruotsalaiset eläinaktivistit kuvasivat henkilökohtaista tunnetta vihasta, surusta ja valtakulttuurista vieraantumuksesta. Tämä tunne ei rakentunut pelkästään avoimissa konflikteissa turkistenmyyjien tai eläinkokeiden tekijöiden kanssa, vaan myös arkielämän tasolla liikkeen ulkopuolisten ystävien ja sukulaisten kanssa tai ruokaostoksilla. Jacobsson ja Lindblom (2013, 56) kirjoittavat, että vastavirtaan mennessä tunnetyön tekeminen muotoutuu jatkuvaksi, päivittäiseksi työksi. Myös radikaalien ympäristö- ja eläinoikeustyhmien Yhdysvalloissa tekemiä rikoksia tutkineiden Jennifer Varriale Carsonin ym. (2012) haastattelemat aktivistit kuvasivat nimenomaan sisäisen moraalisen kompassin olevan tärkeä ohjaava tekijä heidän päätöksenteossaan. Haastateltavani kertoivat ruokavalion ja kuluttamisen olevan osa, mutta sellaisenaan riittämätön

”olin vegaani ja se tuntui tosi hyvältä. Aika nopeasti siitä tuli kans sellainen olo että se ei kauheasti muuta sitä todellisuutta mikä niillä eläimillä on. Tää kysymys on muutakin mitä syön

ja tuli sellainen fiilis että pakko tehdä jotain tälle asialle”

”eläinten pahoinpitelystä 99 % tapahtuu lautasella. Kaikki ei ole kuitenkaan pelkästä kulutuksesta kiinni”

Jacobssonin ja Lindblomin mukaan eläinoikeusaktivistit kärsivät jatkuvasti riittämättömyyden tunteesta, suhteuttaen oman velvollisuuden tunteensa heidän tukeaan kaipaavien eläinten loputtomaan määrään. Myös haastateltavani näkivät velvollisuudekseen tehdä eläinten heikon aseman parantamiseksi, mitä suinkin kykenevät. Eläinten oikeudet ja eläinten asema rakentui kuitenkin toimijoiden puheessa osaksi isompaa yhteiskunnallista kamppailua, jossa suhteen muutos niin eläimiin kuin toisiin ihmisiinkin olisi tarpeellista.

Yhteiskunnallisena kysymyksenä niin eläinasian kuin eläinoikeusliikkeen aseman uudelleentarkastelu oli keskeistä. Haastateltavat näkivät tärkeänä pakottaa kuluttajat kohtaamaan nykytilan kurjuus. Osa arvioi kuitenkin tarvittavan myös sopivankaltaista tarttumapintaa ja toimintamahdollisuuksien tarjoamista positiivisten mielikuvien rakentamisen kautta. Esimerkkinä positiivisesta mahdollisuudesta kaikki haastateltavat mainitsivat vegaanihaasteen. Vegaanihaasteessa ajatus on olla kuukausi vegaanina ja kokeilla, miltä se elämäntapana vaikuttaa. Tammikuussa 2015 toteutettu kampanja sai hyvin osallistujia ja paljon huomiota. Elämäntavalliset valinnat ja kenen tahansa yksittäisen henkilön kuluttajaroolin pohtiminen sekä toisenlaisten toimintatapojen omaksuminen on yksi keskeinen asia, mitä aktivistit toiminnallaan hakevat. Aktivistit kuvasivat, kuinka välttämätöntä olisi saada muutettua mielikuvia, mutta myös positiivisen kuvan vahvistamisen kautta. Vegaanihaasteen koettiin onnistuvan ikään kuin salakavalasti tuomaan eläinten oikeuksia esille. Kuitenkin samaan aikaan valtakulttuurin haastaminen rakentui aktivistien puheessa keskeiseksi.

”Yhteiskunnallisena kysymyksenä statuksen nostaminen on tärkeä asia”

”Ihmisille ei tunnu riittävän se että vaan kerrotaan vaan täytyy melkein pakottaa näkemään, mikä se todellisuus on ja se johtaa vähitellen mielikuvan muuttumiseen. Toisaalta myös sellainen positiivisen kuvan vahvistaminen on toimivaa myös..”

”eläinoikeusliike on tullut jäädäkseen. että suurin osa on varmaan tiedostanut sen, että eläimet tulee jossain vaiheessa lyömään läpi”

Haastateltavani arvioivat myös eläinasian itsessään rakentuvan isommaksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Osa aktivisteista pohti sitä, että joka tapauksessa kasvissyönti tulee lisääntymään.

Myös Britanniassa eläinoikeusaktivistit löytää jatkuvasti kadun kulmista selittämästä omia näkökantojaan ja yrittämästä paikantaa toivomilleen uudistuksille liittolaisia. He näkyvät massamediassa sekä internetissä ja etsivät jatkuvasti erilaisia deliberaatiivisen politiikan foorumeita muokatakseen käynnissä olevaa dialogia ja myös debatoivat siitä, milloin kysymys eläinkokeista lyö läpi valtaviiran politiikkaan (ks. Humphrey ja Stears 2006, 408). Valtaosa länsimaisen maailman ihmisistä ei ole vegaaneja eikä vastusta lihaa tai maitotuotteita. Silti eläinoikeusaktivistit kannustavat heitä siihen ja toivovat paikantavansa laajan kirjon poliittisia strategioita aatteen edistämiseen (Humphrey ja Stears 2006, 417). Kasvissyönnin lisääntymisen haastateltavani näkivät hyvänä ja joka tapauksessa oletettavana suuntana.

”se eläinten asema, se on jotenkin kaikista kurjin kaikista, ei ketään muuta tapeta 20 miljardia vuodessa maailmassa ja eläinten asema on vaan niin heikko...”

”haluaisin että sekä ihmisen suhde eläimiin mutta myös toisiin ihmisiin muuttuisi”

”haluan että yhteiskunnan kuva muista lajeista muuttuu ja että se hyväksyntä muuttuu ja koko sellainen, miten suhtaudutaan muihin lajeihin ja luontoon muuttuu. Ja luonnollisesti toivon että lihankulutus vähenis ja kasvissyönti lisääntyisi. Ja luulen, että se joka tapauksessa niin käy koska yksinkertaisesti kohta resurssit eivät riitä. Toivon kasvissyönnin lisääntymistä enemmän että muutos tulisi siihen miten ihmiset huomioi muita lajeja”

Organisoituminen digiajassa – rakenteita ja väljiä verkostoja

Poliittisen toimijuuden muotona eläinoikeusaktivismi edustaa ruohonjuuritason toimintaa väljine toi-

mijaverkostoinen. Yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevän keskustelun kontekstissa eläinoikeusliikettä voi kutsua uudeksi yhteiskunnalliseksi liikkeeksi (ks. Ilmonen 1998; Siisiäinen 1998). Toiminta on ollut varsin hierarkiatonta ja konsensukseen perustuvaa. Oikeutta eläimille -yhdistyksessä esimerkiksi ei ole ”toiminnanjohtajaa” tai hallitusta, joka raamittaisi, miten toimitaan tai mitkä ovat sopivia keinoja politiikoida. Konsensusperiaatteen mukaisesti käytännössä kaikista isommista linjauksista on täytynyt rakentua yhteinen ymmärrys. Haastateltavien mukaan toimijat ovat voineet toteuttaa erilaisia ideoita, mutta useimmat ovat mieluiten toimineet yhdessä toisten kanssa.

Teknologia myös tukee tällaista väljää organisointitapaa. Donatella della Porta (2005, 73) kirjoittaa, että yhteiskunnalliset liikkeet reflektoivat siirtymää ympäristössään: ne ovat pakotettuja sopeutumaan ulkoisissa olosuhteissa tapahtuviin muutoksiin, mutta liikkeet myös varautuvat muutoksiin. Aktivistit ovat osanneet hyödyntää kamerapuhelinten mahdollisuuksia sekä internetin eri julkisuusympäristöjä. Tämä on varsin merkittävää.

Fleischerin (2014, 25) mukaan käynnissä on vastavallankumous, eikä vastavallankumousta voi ajatella ilman Facebookia, jonka kansainvälinen läpimurto tapahtui vuonna 2007. Fleischer (2014, 27) toteaa, että käynnissä olevassa vastavallankumouksessa avainasemassa on ”sosiaalisen median” käsite, joka on sittemmin saanut hyvin erikoistuneen merkityksen. Sosiaalista mediaa luonnehtii katoavaisuus ja hetkellisyys, mutta samanaikaisesti kaikki arkistoidaan (ks. Fleischer 2014, 29). Journalismista on tullut ”meidän kaikkien” viestintälaji (Uskali 2013, 13). Verkkojen verkko, internet, on avannut tien avoimen uutisecosysteemin aikaan (emt.). Viholliskuvien käyttö on muuttunut, samoin aktivistien kohtaamat puhettavat. Esimerkiksi sosiaalista mediaa ja tämän päivän aktivistin mediamaisemaa tutkineen Trebor Scholzin mukaan perinteinen ajattelu ystävästä ja vihollisesta ei enää päde (Scholz 2008, 355). Tämä ei kuitenkaan Scholzin mukaan tarkoita sitä, etteikö tuomitseminen olisi mahdollista tai tarpeellista (emt.).

Dieter Ruchtin mukaan yhteiskunnallinen liike muodostuu kahdenlaisista komponenteista. Ensimmäkin ryhmien ja organisaatioiden verkostoista, jotka ovat valmistautuneet mobilisoimaan toimijoita protestiaktioihin edistämään tai vastustamaan yhteiskunnallista muutosta. Toiseksi yksilöistä, jotka osallistuvat protestiaktioihin tai kontribuovat re-

sursseja olematta sen kummemmin organisaatioihin tai yhteiskunnallisten liikkeiden ryhmiin osallisia. (Rucht 1996, 186). Ruchtin (1996, 186) sanoin mobilisaatio on yhteiskunnallisten liikkeiden rakenteiden luomista ja protestiaktioiden valmistelemista ja läpiviemistä.

Liikkeen rakenteeksi Dieter Rucht (1996, 186) kutsuu organisatorista perustaa ja niitä mekanismeja, jotka palvelevat liikkeen resurssien keräämistä ja käyttöä. Tulkitsen kysymyksen olevan siitä, miten kukin toimintaryhmä rakentaa esimerkiksi visionsa siitä, kuinka kussakin tilanteessa kannattaa toimia. Vaikka Ruchtin (1996, 186) mukaan liikkeen rakenne on pääosin suunniteltu mobilisointiin, se saattaa palvella myös muita tarkoituksia, kuten tiedon levittämistä liikkeen sisällä, kollektiivisen identiteetin muodostamista tai liikkeen johtajien persoonallisten intressien täyttämistä. Martti Siisiäisen (1992, 57) sanoin erilaisissa liikkeissä ja erilaisina poliittisina aikoina kollektiivisen toiminnan muotoutumisen periaatteet poikkeavat toisistaan. Samassa ajassakin on erilaisia kollektiivisen toiminnan rakentumisen tapoja. Eläinoikeusliike on koko elinkaarensa ajan ollut haastattelujen perusteella varsin liikkuva: aktivistit niin sanotusti tulevat ja menevät. Osa lähtee, mutta myös palaa.

”mä haluaisin ajatella että olisi olemassa sellainen liike, joka ei olisi riippuvainen järjestöistä”

Rakenteista neuvottelua ja niiden luomista

Organisoitumisen tavat ovat myös eläneet ja liikkeen toiminnoissa on ollut erilaisia kampanjoita, tapahtumia ja ruohonjuuritason vaikuttamistyötä. Aktivistien tuleminen ja meneminen tekee toiminnoista toisaalta varsin joustavia, mutta tarkoittaa myös ”pysyvän väen” vähyyttä. Uusien toimijoiden saaminen mukaan on mille tahansa yhteiskunnalliselle liikkeelle ja toimintamuodolle välttämättömyys. Osa aktivisteista toimii näkyvästi OE:n kautta ja nimissä, osa saattaa osallistua vain yksittäisiin mielenosoituksiin. Tämä on varsin hyvin linjassa Ruchtin kuvauksen kanssa.

Turkistarhauksen vastaista protestointia eläinaktivistit ovat jatkaneet vuosia. Yksi kohdennetuista kampanjoista on ollut turkissomisteita käyttävien vaateliikkeiden vastainen toiminta, joista esimerkiksi on ollut vuosia jatkunut Halosen vastainen toiminta. Yksi haastateltavista totesi strategisen työs-

tön alkaneen jo 1990-luvun lopussa, kun todettiin, että olisi viisainta pohtia toimintaa niin, että mihin se tulee vaikuttamaan: miten resurssit kannattaa käyttää. Strategiapohdinta on kuitenkin jäsentynyt vuosien varrella kampanja kampanjalta aiempaa fokusoidummaksi.

”-97 alettiin harkita asioita. Silloin heräsi ajatus, että voi olla joku strategia, joka johtaa johonkin. Tampereella turkisliikkeiden edessä osoitettiin mieltä aina 5 minuuttia kerrallaan, jonka aikana liikkeen ovet laitettiin lukkoon. 5 minuutin jälkeen siirryttiin seuraavan liikkeen eteen kampanjoimaan. Päätettiin keskittyä vain yhteen liikkeeseen. Se oli sellainen ensimmäinen ajatus strategiasta [...]”

”On toiminnasta on tullut harkitumpaa, mietitään strategioita ja mietitään pitemmän tähtäimen suunnitelmaa eikä niin hutkita”

Kampanjoiden tavoitteiden pohdinta ja työstö on hyvä esimerkki siitä, miten aktivistien suhde organisoitumiseen on muuttunut. Kampanjoiden suunnittelemisen lisäksi myös Oikeutta eläimille -järjestön rakenne on muuttunut. Järjestön sisälle on luotu neuvosto, jonka kokoukset ovat avoimia. Neuvoston syntyhistoriaa haastateltavat kuvasivat seuraavasti. Ensін huomattiin, että vaikkapa eläinoikeusleireillä oli huomattavan paljon vähemmän kävijöitä kuin aiemmin. Tämän vuoksi kaivattiin mekanismeja, joiden avulla voidaan varmistaa, että jotkut varmas-ti kantavat vastuuta ja tekevät sovitut asiat.

Neuvoston perustaminen osaksi Oikeutta eläimille-yhdistyksen toimintaa on varsin merkittävä muutos alkuaikojen anarkistiseen toimintakulttuuriin verrattuna. Osa haastateltavista kertoi suhtautuneensa neuvoston luomiseen kriittisesti, epäillen sen rikkovan toiminnan luonnetta. Eräs haastateltava analysoi organisoituneempaan toimintaan liittyvää dilemmaa. Kun ”eläinoikeuskeskenessä” toimijoiden identiteetti rakentuu aktivisti-identiteetiksi, ei välttämättä haluaisi luopua vaihtoehtoelämän kehyksestä siirtyäkseen koordinoitumpaan aktivistiympäristöön. Haastateltavan mukaan vaihtoehtoidentiteetin väljyys ja toisaalta ammattimaisempi, suurelle yleisölle suunnattu tapa toimia käyvät ristivetoa. Kuitenkin toimijat selvästi pohtivat tehokkaimpia tapoja vaikuttaa ja organisoida toimintaa mahdollisimman hyvin.

Neuvosto on kuitenkin tuonut lisää rakennetta

toimintaan, minkä haastateltavat arvioivat olevan pääsääntöisesti hyvä asia. Kun kokouksia on kerran kuukaudessa, pysyy tietty säännönmukainen raami sen seuraamiseen, mitä ollaan tekemässä, mitä on tapahtunut ja mitä tarvitsisi tehdä lisää. Valtakunnallisia kokouksia OE:lla on ollut puolivuositain. Eräs haastateltava mainitsi, että nyt ollaan tehty toimintasuunnitelman. Tämä oli hänen arvionsa mukaan jäsentävää, mutta myös jokseenkin uutta OE:n toiminnassa.

”Varmaan semmoinen perusjärjestötyö, semmoisen perustyö ei ole kauheasti muuttunut, mielenosoituksia, seminaareja yms.”

Toinen teema, mistä haastateltavien mukaan parhailaan keskustellaan, on työntekijän tai työntekijöiden palkkaaminen. Aktivistit tosin kertoivat, että tästä on keskusteltu jo vuosia, mutta konsensuksen haussa on kulunut aikaa. Eläinoikeusliikkeessä ei ole mukana mitenkään mittavaa joukkoa ruohonjuuritason toimijoita ja haastateltavat pohtivat, kuinka palkallisen työntekijän olemassaolo voisi sekä parantaa asian edistämistä että tukea pitkään mukana olleita aktivisteja. Myös kysymystä uusien aktivistien rekrytoitumisesta käsitellään huolellisesti ja strategisesti. Oikeutta eläimille -yhdistyksen taloudellinen tilanne on myös parantunut merkittävästi, esimerkiksi kuukausilahjottajien myötä. Yhdistys kuitenkin aikoo pysyä yksinomaan lahjoitusvaroin toimivana.

Organisoitumismuutosten ohella sekä sisältö että toimintakeinojen valikoimat ovat kehittyneet, voi sanoa, toimintoja vakiinnuttavaan, systemaattisempaan ja rakenteellisempaan suuntaan. Voidaankin puhua suomalaisen eläinoikeusliikkeen omasta toisesta aallosta.

Toimintakeinot, kuvat ja sosiaalinen media

Yhteiskunnalliset liikkeet esittävät nimissään vaatimuksia tahoille, joiden toivovat muuttavan toimintatapojansa. Vaatimusten esittäminen tapahtuu erilaisten kampanjoiden ja performanssien avulla (ks. Tilly 2004). Sydney Tarrow (1994) painottaa, että yksi modernien yhteiskunnallisten liikkeiden voima on taito yhdistää erilaisia toimintakeinoja (Tarrow 1994, ks. Munro 2005, 83).

John McCarthyn (1996, 141) mukaan yhteiskunnallisten liikkeiden tutkijat ovat päätyneet varsin sel-

keään konsensukseen mobilisoivien rakenteiden merkityksestä tiettyjen yhteiskunnallisten liikkeiden kehityskaaren ja laveampien liikesyklar ymmärtämisessä. McCarthy tarkoittaa mobilisoivilla rakenteilla kollektiiviseen toimintaan osallistumisessa sovittuja tapoja, jotka erityisesti sisältävät taktiset repertuaarit, yhteiskunnallisten liikkeiden organisatoriset muodot sekä erilaisista elementeistä muodostuvat yhteiskunnallisten liikkeiden repertuaarit. Protestiaktiot ovat liikkeiden näkyviä tuotteita, jotka suunnataan toimijoille ja liikkeen ulkopuoliselle yleisölle.

Michelle Beyeler ja Hanspeter Kriesi (2005, 97) kirjoittavat, että ”huomio ei tietenkään ole riittävää liikkeelle, jotta sen viesti leviäisi. Ei riitä, että liikkeen viesti ymmärretään. Vaatimusten täytyy saada tukea yleisöltä [...]”. Beyelerin ja Kriesin (emt.) mukaan mediahuomion saaminen protestiaktioille edellyttää, että viestit muotoillaan vahvojen mielikuvien ja symbolien varaan.

Myös digitaalinen media on aina yhdistetty sosiaaliseen muutokseen (White 2014, 125). Indymedia kehitettiin Seattlen 1999 protesteihin (ks. White 2014, 133). Suomessa Vaikuttava tietotoimisto, Takkumedia ja Eläinoikeusfoorumi keskustelufoorumeineen ovat olleet esimerkkejä ruohonjuuritason digitaalisista media- ja vaikuttamisprojekteista. Vaihtoehdotmedioiden merkitystä ei voi vähätellä. Aktivistien itse tekemät pienlehdet eivät kuitenkaan kuuluneet valtaväestön lukemistoon, eikä turkistarhausta vastustavien lentolehtisten äärelle päätnyt kuka tahansa.

1990-luvulla aktivisteilla oli paljon omaa, vaihtoehtoista mediatuotantoa. Se oli kuitenkin varsin etäällä valtamediasta, jonka toimijoiden kanssa aktivistit eivät olleet kovin innokkaita käymään vuoropuhelua. Eläinoikeusaktivistit tekivät siis monenlaisia vastakulttuurisia mediatuotteita ja perinnettä vastamedioiden tuottamiseen löytyi. Aktivistien poliittisten viestien jakamiseen sosiaalisen median kehitys ”räjäytti pankin”. Charles Tilly (2004, 85) kuitenkin kehottaa välttämään teknologista determinismia, eikä hänen mukaansa pelkkä uusi media muuttanut yhteiskunnallisten liikkeiden luonnetta. Tillyn (2004, 85) sanoin tyyppillisesti jotkut yhteiskunnallisten liikkeiden organisoijat omaksuivat uuden median käytön toimintaan, jota harjoittivat muutenkin. Usein Tillyn (2004, 85) mukaan tuollaiset omaksumiset kuivuivat kokoon, mutta muutamat tekivät sen niin hyvin, että he tuottivat muutoksia organisaatioon ja tarjosivat malleja toisille organi-

saatioille, jotka olivat tekemässä samanlaisia kampanjoita. Aktivistit hyödyntävät uutta kuvausteknologiaa, mutta haluavat viestinsä myös ja nimenomaan televisioon näkyvyyden vuoksi.

”2006–2007 aloitettiin tilojen kuvaaminen... Päätettiin, että materiaalit täytyy melkein hinnalla millä hyvänsä saada mediaan. Ajateltiin, että ne kuvamateriaalit täytyy saada telkkariin. Mitä useampi ihminen näkee ne kuvat, sen parempi”

”käännekohta oli se, kun me alettiin tekemään niitä investigatiokampanjoita 2007 ja sillo tapahtu jotain. Kyl mä nään että eläinten asioita otetaan niin paljon tärkeimpinä ja olennaisempina asioina tässä yhteiskunnassa nytten. Ja se hän meidän tavoite on ollutkin nytten eikä vielä olla siellä päätepisteessä vielä, lähelläkään”

Kun eläinasian käsittelylle oli rakentunut paremmin tilaa yhteiskunnallisena asiana, lisäsivät salakuvat tätä tilaa entisestään. Huomio kiinnittyi asiaan eikä aktivisteihin. Keskustelua toki käytiin myös siitä näkökulmasta, onko salakuvaaminen oikeutettua vai ei. Kuvakampanjoihin on osallistunut haastateltavien mukaan muutamia kymmeniä ihmisiä eri puolelta Suomea. Aktivistit toisaalta omaksuivat hyvin uuden median kampanjoihinsa. He lähtivät siitä oletuksesta, että kun ihmiset pakotetaan katsomaan, niin he myös tiedostavat ja ymmärtävät eläinten hädän paremmin. Haastateltavien mukaan tavoitteiden edistäminen onnistuu näin paremmin.

Viesti mediaan ja mediasuhteen uudelleenrakentuminen

Mediasuhteen uudelleenrakentuminen on ollut yksi eläinoikeusliikkeen suurimmista muutoksista. Sen takana on kuitenkin muutakin kuin salakuvat. Haastattelemini aktivistien puheessa mediasuhteen uudelleenrakentumisen taustalla nähdään kolme keskeistä asiaa. Ensinnäkin aktivistit ovat olleet valmiimpia vuoropuheluun. Toiseksi salakuvat ovat luoneet eläinasialle keskustelutilaa. Kolmanneksi turkistarhauskut ovat käytännössä kokonaan loppuneet. Nämä kaikki tekijät yhdessä ovat sekä muuttaneet aktivisteja kohtaan tapahtuvaa marginalisointia että mahdollistaneet varsinaisesta eläinasiasta keskustelun.

Tarkastelupintaa keskustelutilan rakentumiseen tarjoaa Bennettin ja Segerbergin (2012) kuvaama verkottuva toimijuus. Oikeutta eläimille -yhdistys on esimerkiksi jakanut Facebook-sivuillaan eri aktivistien kokoamaan kuvamateriaalia, mitä kautta kovalinkit ovat lähteneet leviämään varsinkin sosiaalisessa mediassa. Materiaalin jakaminen mahdollistaa eläinoikeustematiikan esille saamisen myös sellaisten toimijoiden parissa, jotka eivät suoraan seuraa vaikkapa Oikeutta eläimille -yhdistyksen Facebook-sivua tai internetsivuja. Kuvat ovat siten levinneet niin Suomessa kuin ulkomaillakin sekä muodollisia että epämuodollisia sosiaalisia verkostoja pitkin. Materiaalien jakaminen avulla politikointi antaa vähintäänkin mahdollisuuden siihen, että kuvia tai muita tietomuotoja kohtaava analysoi saamaansa tietoa sellaisenaan ensin.

Monessa mielessä suomalainen aktivismi on hyvin toisenlaista kuin vaikkapa Britanniassa tai Yhdysvalloissa. Rachel Monaghanin (2013, 933) mukaan Iso-Britanniassa on 1970-luvulta lähtien ollut eläinoikeusryhmiä, jotka ovat hyödyntäneet väkivaltaisia tekniikoita asiansa ajamisessa. Taktiikat ovat sisältäneet muun muassa tuhopoltoja, palopommeja ja autopommien käyttöä. Ruotsalaista eläinoikeusaktivismia tutkineiden Jonas Lindblomin ja Kerstin Jacobssonin mukaan valtamedia Ruotsissa usein keskittyy laittomiin toimiin ja mediapresentaatioissa aktivistit esitetään lainrikkoina ja ”toisina”, usein stereotypisoivalla tavalla (Lindblom ja Jacobsson 2013, 137). Tämä on verrattavissa suomalaisen tilanteeseen ennen salakuvia (ks. esim. Lundbom 2011).

”Tuo ei ole tapahtunut mitenkään kovin tietoisien tai kovin suunnitellusti että on niinku tajuttu, että ne kuvat toimii.”

”meillä ei ole superpaljon itsessään se viesti muuttunut”

Käytännössä haastateltavien mielestä eläinoikeusliikkeen poliittinen sisältö ei ole juurikaan muuttunut, mutta puhettavat ovat muuttuneet ja mediassa toimiminen on harkitumpaa. Aktivistien intressi käydä vuoropuhelua median kanssa on lisääntynyt, mikä on myös vaikuttanut mediasuhteen rakentumiseen. Haastateltavat kuvasivat aiemmin esimerkiksi aktivistien päätyneen julkisuuteen sen perusteella, kuka heikoimmin osasi perustella kieltäyty-

misensä. Esimerkkeinä mainittiin myös, että mediaan lähetettiin kokouksesta poissaolija, mikä ei välttämättä ollut kovin rakentava tapa asian artikulointiin.

”kyllä me yritetään nyt miettiä sitä, tarjota juttuaiheita mediaan ja aikaisemmin se oli pitkälti niin, että se kuka suostui menemään mediaan, meni mediaan.”

Aktivistien mukaan osa mediasuhteen uudelleenrakentumisesta on ollut myös sattumaa. Väljien sosiaalisten verkostojen olosuhteissa yhteiskunnallisen asian menestystä on vaikea ennustaa (ks. Bennett ja Segerberg 2012). Medianäkyvyyden ja mediatilan saaminen eläinten huonolle kohtelulle on ollut erittäin keskeinen päämäärä, jonka toteutumiseen on tehty paljon työtä. Haastattelemani toimijat suhtautuivat hyvin analyttisesti salakuvakampanjoihin. Toiminnan nähtiin olevan kuvauskampanjoiden ympärillä olevaa tiedotustoimintaa eläinten oloista. Eräs aktivisteista arvioi näkyvyyden saamisen pyrkimysten olevan eräänlaista mediaheilstelua.

”mun mielestä eläinoikeustoiminta Suomessa pyörii tällä hetkellä noiden kuvauskampanjoiden ympärillä. Se pyörii mediaheilstelun ja sosiaalisen median ympärillä. Tällä hetkellä julkaistaan materiaalia ja yritetään saada sille mahdollisimman paljon näkyvyyttä.”

”monelle ihmiselle tuli shokkina se että Suomesakin eläimet on niin huonoissa oloissa. Ja sitten kun se sai medianäkyvyyttä niin paljon. Ja sitten on tavallaan ite ollut helpompi puhua niistä eläinten oloista kun ihmiset on ite nähnyt että ne tosiaan on niin kurjat. Vaikka toki eihän ne kaikkia saavuta.”

Osa toimijoista on lähtenyt siitä, että toiminta omilla kasvoilla ja omalla nimellä on myös tehokkaampi tapa edistää eläinten asiaa. Tällöin julkisessa keskustelussa ei niinkään käytetä energiaa ja tilaa sen pohtimiseen, ketkä ovat kuvien takana, vaan keskitytään siihen, mitä kuvat eläinten tilanteesta näyttävät. Aktivistien tila tuottaa julkisuuteen puhetta eläinkysymyksestä on vuosien varrella vaihdellut. Osa haastateltavista pohdikin sitä, kuka ja ketkä nähdään asiantuntijoina, relevantteina kommentaattoreina eläinten oloihin ja asemaan liittyvissä asioissa. Aktivistien kehystys eläinten kärsimyksestä on hetkittäin huomioitu paremmin.

Media ei yksinomaan raportoi uutisia vaan myös konstruoi niitä (Kruse 2001, 68). Mediassa saatu julkisuus on tehnyt toiminnan poliittisia päämääriä näkyväksi (ks. Seppänen ja Välvirronen 2013, 13).

”mediahuomio on muuttunut positiivisemmaksi ja käytännössä turkistarhaiskuja ei ole enää tehty. Ihmiset on esiintynyt omilla kasvoillaan että sekin on muuttunut ja auttanut siinä. Ja sitten ihan joku netti ja Facebook”

2000-luvun jälkipuoliskolta lähtien eläinaktivistien päämääränä vaikuttaa olleen ensinnäkin kuvamateriaalinsa saaminen valtamediaan. Toiseksi he ovat pyrkinet saamaan selkeästi korkeassa asemassa olevia päättäjiä, kuten vastuullisia ministereitä, vastamaan esitettyyn aineistoon. Aktivistit eivät kuitenkaan pääosin ole ammattijournalisteja. Osa haastateltavista toikin esille, että kampanjoita ja mediatyötä tehdään ”amatööreinä ja untuvikkoina”. Haastateluaineiston perusteella alun alkaen ei osattu edes kuvitella, miten hyvin materiaalit menevät läpi. Median kiinnostus näyttää kuitenkin vähentyneen, kun kyseessä alkaa olla ”eilisen uutinen”.

”2011 jälkeen median kiinnostus on hiipunut noihin salakuvausjuttuihin. Aluksi ei osattu ajatella sitä, miten kiinnostunut media olisi salakuvista.”

Nyt puolestaan vaikuttaa siltä, että on jälleen tarve kehittää uutta, koska salakuvat eivät enää ole uutinen. Zygmunt Bauman (2002,78) kirjoittaa, että tappiot eivät ole lopullisia, vahingot eivät ole korvaamattomia, mutta myöskään voitot eivät ole ratkaisevia. Baumania mukaillen aktivistien salakuvamateriaaleillaan saama mediatila voidaan nähdä mediahuomion voiton, mutta jotta asia ja sanoma pysyvät kenen tahansa ulottuvilla, ajatukseen voitosta ei voi tuudittautua. Protesti täytyy uusintaa ja ongelmakohdat pitää keskustelun keskipisteessä.

Yhteenveto ja pohdinta

Eläinoikeusliike ei keskity enää niin paljon kollektiivisen identiteetin rakentamiseen kuin aiemmin (ks. Cherry 2010; Jasper ja Poulsen 1995). Sitoutuminen toimintaan on hyvin vahvaa, mutta identiteetti vaikuttaisi merkittävän vähemmän. Tehokkaan toimin-

nan tavoitteen ja aktivisti-identiteetin välillä voi olla ristivetoa, mikä näkyy erityisesti pitkään toimineilla aktivisteilla. Eläinoikeusaktivistien toiminta on rakentunut strategisemmaksi, harkitummaksi sekä vuorovaikutteisemmaksi. Ajatukset sekä liikkeen kasvusta että toiveet eläinten aseman muuttamisesta ovat aikaansaaneet pitkään, aktivistien keskuudessa vuosia jatkuneen keskusteluun siitä, millaisin toimin liikettä kannattaisi kehittää.

Sekä Oikeutta eläimille -yhdistys että suomalainen eläinoikeustoiminta kokonaisuudessaan elää uutta vaihetta, jonka lopputulemana aktivistit olettavat ja toivovat olevan eläinasian vahvistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Sosiaalisen median merkitys hahmottui tärkeäksi varsinkin tiedon jakamisen näkökulmasta. Salakuvissa ei kuitenkaan ole kysymystä sosiaalisen median ilmiöstä vaan oman, itsetuotetun sisällön välittämisestä sosiaalisen median kautta laajempien verkostojen ja kiinnostuneiden nähtäville. Voikin pohtia, ovatko aktivistit tee-se-itsemedioidensa kautta jo alun alkaen olleet mediavälitteisen poliittisen toiminnan etujoukkoa. Eläinten oikeuksista keskusteleminen kiinnostaa ja tavoittaa myös muita kuin varsinaisia eläinaktivisteja. Osa haastateltavista pohti, miten oma osaaminen on kampanjoijien myötä kehittynyt ja kuinka omaa osaamistaan voisi edelleenkin lisätä esimerkiksi viestinnässä. Muutamille aktivismitä oli elämäntyö.

Suomalaisen eläinoikeusliikkeen toinen aalto eroaa ensimmäisestä aallosta siten, että ensinnäkin organisoitumisen tapa on jäsentynyt. Organisoituminen on kuitenkin jatkuvan neuvottelun kohteena. Toiseksi liikkeen toimijoiden kokemuksaari on monilla huomattavan pitkä ja alle täysi-ikäiset aktivistit harvinaisia. Toimijoiden oma kokemus vaikuttamisesta on niin vankka, että organisatoristen rakenteiden ja toimintamuotojen menestymisen edellytysten reflektointitaidot eittämättä mahdollistavat perusteellisen arvioinnin. Kolmanneksi toisen aallon eläinoikeusliike on käytännössä jättänyt taakseen laittomat eläinten vapautukset. Keinovalikoima on ainakin tässä vaiheessa ”kesyntyntynyt” ja uudelleenrakentunut, mikä on helpottanut eläinoikeusliikkeen lähentymistä myös muiden järjestöjen kanssa. Verkottuvan toiminnan mukainen tiedon jakaminen on lisännyt kiinnostusta eläinten asiaan. Sisällön tuottamiseen on ottautunut moni sellainen toimija, joka ei ole välttämättä ollut aiemmin mukana liikkeessä. Omilla nimillä ja kasvoilla tapahtuva toiminta ilmentää samalla myös toisenlaista suhdetta julkisuuksiin.

HAASTATTELUT TAMMIKUU 2015,
KIITOS HAASTATELTAVILLE

Karry Hedberg
Saila Kivelä
Kristo Muurimaa
Anonyymi
Anonyymi
Anonyymi

KIITOS MYÖS AJATUSTEN VAIHDOSTA KEVÄÄLLÄ
2015 KOSKIEN ELÄINASIAN YHTEISKUNNALLISTA
JÄSENTYMISTÄ

Salla Tuomivaara, Animalia ry
Kati Pulli, Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry
Kerstin Jacobsson, Göteborgin yliopisto

VIITTEET

¹ Tekemiä haastatteluiden lisäksi keskustelin myös eläinasian yhteiskunnallisesta jäsenytymisestä sekä eri yhdistysten roolista Animalian toiminnanjohtajan Salla Tuomivaaran, Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry:n (SEY ry) toiminnanjohtajan Kati Pullin kanssa sekä Ruotsin eläinoikeusaktivismia tutkineen sosiologian professori Kerstin Jacobssonin kanssa. Näiden keskusteluiden funktiona oli ensisijaisesti syventää omaa ymmärrystäni eläinasian yhteiskunnallisesta merkityksestä.

LÄHTEET

Aaltola, Elisa. 2013. Eläinoikeudet Suomessa. Teoksessa Catharina Grant, *Eläinten oikeudet*. Suomentanut Risto Tiittula. Helsinki: Into, 197–208.

Aarnipuu, Tiia. 2011. *Jonkun on uskallettava katsoa. Animalian puoli vuosisataa*. Helsinki: Like Kustannus oy.

Alasuutari, Pertti. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Zygmunt. 2002. *Notkea moderni*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.

Bennett, W. Lance ja Segerberg, Alexandra. 2012. The Logic of Connective Action. *Information, Communication & Society* 15:5, 739–776.

Beyeler, Michelle ja Kriesi, Hanspeter. 2005. Transnational Protest and the Public Sphere. *Mobilization* 10 (1), 95–109.

Black, Jason Edward. 2003. Extending the rights of personhood, voice, and life to sensate others: A homology of right to life and animal rights rhetoric. *Communication Quarterly* 51:3, 312–331. DOI: 10.1080/01463370309370159.

Carson, Jennifer Varriale, LaFree, Gary ja Dugan, Laura. 2012. Terrorist and Non-Terrorist Criminal Attacks by Radical Environmental and Animal Rights Groups in the United States, 1970–2007. *Terrorism and Political Violence* 24:2, 295–319.

Cohen, Carl. 1997. Do Animals Have Rights? *Ethics & Behavior* 7:2, 91–102.

Grant, Catharina. 2013. *Eläinten oikeudet*. Suomentanut Risto Tiittula. Helsinki: Into.

Humphrey, Mathew ja Stears, Marc. 2006. Animal rights protest and the challenge to deliberative democracy. *Economy and Society* 35:3, 400–422.

Jacobsson, Kerstin ja Lindblom, Jonas. 2013. Emotion work in animal rights activism. A moral-sociological perspective. *Acta Sociologica* 56:1, 55–68.

Jacobsson, Kerstin. 2012. Fragmentation of the collective action space: the animal rights movement in Poland. *East European Politics* 28:4, 353–370.

Jasper, James M. ja Poulsen, Jane D. 1995. Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear Protests. *Social Problems* 42 (4), 493–511.

Jokiranta, Harri. 2003. *Se on miehen elämää. Maaseudulla asuvia miehiä kertomassa elämäänsä. Sosiaalityön väitöskirja*. Acta Electronica Universitatis Tampensis 291. <http://acta.uta.fi>. Viitattu 10.11.2015.

Juppi, Pirta. 2004. *Keitä me olemme? Mitä me haluamme? Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Konttinen, Esa ja Peltokoski, Jukka. 2004. *Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*. Jyväskylä: SoPhi

Kriesi, Hanspeter. 1996. The organizational structure of new social movements in a political context. Teoksessa Doug McAdam, John D. McCarthy ja Mayer N. Zald (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing*. Cambridge University Press, 152–184.

Kruse, Corwin R. 2001. The Movement and the Media: Framing the Debate Over Animal Experimentation. *Political Communication* 18:1, 67–87.

Kupsala, Saara. 2011. *Eläinten aseman muuntuminen Suomessa. Yhteiskuntatieteellinen selvitys maa- ja metsätalousministeriölle eläinsuojeluhain kokonaisuudistusta varten*.

Lindblom, Jonas ja Jacobsson, Kerstin. 2014. A Deviance Perspective on Social Movements: The Case of Animal Rights Activism. *Deviant Behavior* 35:2, 133–151.

Lindholm, Arto ja Lundbom, Pia. 2010. Tunteet yhteiskunnallisissa liikkeissä. Teoksessa Esa Konttinen ja Jukka Peltokoski (toim.), *Verkostojen liikettä*. <http://kans.jyu.fi/tutkimuksia/kirja/liikekirja2.pdf/view>, 176–193.

Lundbom, Pia. 2001. Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Minna Suutari (toim.), *Vallattomat marginaalit*. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, 46–75.

Lundbom, Pia. 2002. Kettutyttöjä vai naisaktivisteja? Teoksessa Sanna Aaltonen ja Päivi Honkatukia (toim.), *Tulkintoja työstä*. SKS ja Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, 88–105.

Lundbom, Pia ja Rinne, Jarmo. 2003. Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipoliittikkaa radikaaliliikkeessä. Teoksessa Pirta Juppi, Jukka Peltokoski ja Miikka Pyykkönen (toim.), *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi, 181–210.

Lundbom, Pia. 2009. Kun pihdit kameraan vaihtuivat... Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyyli muutos. *Politiikka* 51:2, 107–116.

- Lundbom, Pia. 2011. Kulttuurisista toisista vakavasti otettaviksi poliittisiksi toimijoiksi? pohdiskelua eläinoikeusaktiivisuuden kulttuurisesta toiseudesta. *Nuorisotutkimus* 29 (2011), 3, 47–57.
- Luukka, Panu. 1998. *Ei ole oikeutta, on vain me! Radikaali eläinoikeusliike Suomessa*. Valtio-opin pro gradu-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, verkkojulkaisut. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe19991283>. Viitattu 10.11.2015.
- Malm, Toni. 2011. *Aktivistin eetos. Seurantatutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista*. Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiologian pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26608/gradu_lopullinen.pdf?sequence=2. Viitattu 10.11.2015.
- McCarthy, John. 1996. Constraints and opportunities in adopting, adapting and inventing. Teoksessa Doug McAdam, John D. McCarthy ja Mayer N. Zald (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing*. Cambridge University Press, 141–151.
- Monaghan, Rachel. 2013. Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom. *Studies in Conflict & Terrorism* 36:11, 933–951.
- Munro, Lyle. 2005. Strategies, Action Repertoires and DIY Activism in the Animal Rights Movement. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest* 4:1, 75–94.
- Männistö, Sini. 2009. *Vastamainonta – performatiivista häirinnän politiikkaa. Oikeutta eläimille -yhdistyksen vastamainoskampanjat yhteiskunnallisessa määrittely-kamppailussa*. Valtio-opin pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Niinikoski, Anna-Kaisa. 2013. *Sikatehokas mediakampanja: tapaustutkimus eläinoikeusliikkeen ja median suhteesta eläinoikeusaktiivisten kertomana vuoden 2009 Sikatehtaakampanjassa. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö*. Tiedotusopin pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201312051685>. Viitattu 10.11.2015.
- Oikeutta eläimille. <http://www.oikeuttaelaimille.net/>
- Oikeutta eläimille. Yhteisöorganisaatio. Facebook. <https://www.facebook.com/oikeuttaelaimille?fref=ts>. Viitattu 28.4.2015
- Rasmus, Ari. 2006. *Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rauhamaäki, Miira. 2008. *Miksi eläinaktivisti menee maan alle? Laitonta suoraa toimintaa käyttävien eläinoikeusaktivistien motiivit taktikoilleen*. Jyväskylän Yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan pro gradu –tutkielma.
- Rucht, Dieter. 1996. The impact of national contexts on Social movement structures: A cross-movement and cross-national comparison Teoksessa Doug McAdam, John D. McCarthy ja Mayer N. Zald (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing*. Cambridge: Cambridge University Press, 205–226.
- Seppänen, Janne ja Väliverronen, Esa. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Siisiäinen, Martti. 1992. Kollektiivisen toiminnan organisointuminen. Teoksessa Raimo Blom ja Martti Siisiäinen, *Politiikan sosiologia*. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 52, 72–87.
- Siisiäinen, Martti. 1996. Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari ja Marianne Nylund (toim.), *Välittävät verkostot*. Jyväskylä: Gummerus, 33–48.
- Sipilä, Meeri. 2011. ”Kuvasta katsoo piinattu eläin”. *Eläinoikeusliikkeen media-aktivismi Tarhauskielto-kampanjassa talvella 2010*. Tiedotusopin pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82668/gradu05171.pdf?sequence=1>. Viitattu 10.11.2015.
- Tarrow, Sidney. 1994. *Power in Movement: Social Movements, Collective Action, and Politics*. New York: Cambridge University Press
- Tilly, Charles. 2004. *Social movements, 1768–2004*. Lontoo: Paradigm Publishers.
- Tuomivaara, Salla ja Purmonen, Joni. 1998. *Ulos häkeistä! Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Helsinki: Tammi.
- White, Andrew. 2014. *Digital Media and Society. Transforming Economics, Politics and social practices*. Lontoo ja New York: Palgrave MacMillan.